

amb les seves febleses i imperfeccions. L'ésser requereix esdevenir, i esdevenir és arribar a ser quelcom millor, o quelcom diferent (pàg. 345).

Com a corol·lari: Posa el teu objectiu en el Cel mentre treballes diligentment aquí, a la Terra. Per tal d'actuar correctament, el criteri seria que l'ésser és millor que el no-ésser. La felicitat és un trajecte, no una meta. L'infern és patir terriblement, sabent que un mateix és la causa d'aquest patiment. Finalment, ens arriben els millors desitjos per a tots. Una salutació fraterna per a tots i totes els qui descobrim el sentit de la nostra vida tot fent camí.

Schopenhauer, en *L'art de ser feliç*, venia a dir el mateix amb un relat més breu. No importa quant de patiment hem hagut de suportar, importa com hem viscut. I això és únicament la nostra decisió.

Teresa LASALA DESCARREGA
Facultat de Filosofia
Universitat Ramon Llull

Pierre Glaudes,
Léon Bloy, la littérature et la Bible.
París: Les Belles Lettres, 2017,
453 pàg.

Al voltant de la commemoració del centenari de la mort de l'escriptor francès Léon Bloy (1846-1917), el professor de la Sorbona Pierre Glaudes, potser el màxim especialista en la seva obra, ha publicat un extens volum en el qual sintetitza el profund coneixement que ha assolit al llarg de tota una vida acadèmica dedicada a analitzar-la i interpretar-la, així com també a edi-

tar-la. L'obra de Bloy continua sent alhora hermètica i polèmica, sempre al marge de modes, incòmoda i irritant en no poques ocasions, en la seva època i encara avui dia, tal com s'ha demostrat pel rebombori que ha provocat a França la reedició de l'opuscle *La salvació pels jueus* (1892) el 2012, al qual els seus detractors li han retret un antisemitisme implícit. En canvi, en els àmbits culturals peninsulars la recepció de les seves novel·les o dels seus relats, per no dir dels seus impressionants volums de diaris, és mes aviat escassa i parcial, per no dir fragmentària, cosa en principi sorprenent en el món cristià si es prengués en la deguda consideració el paper decisiu del magisteri intel·lectual i religiós de l'autor de *Le médiant ingrat* (1896) en la conversió de Jacques i Raïsa Maritain.

L'assaig que aquí ressenyem intenta mostrar una panoràmica global de la producció literària de Bloy a partir del nucli fonamental del qual dimana tota la seva trajectòria: l'exegesi bíblica. No és el de Bloy un interès científic i historicista per la Bíblia, ans al contrari. Henri de Lubac havia reconegut en les últimes pàgines d'*Histoire et Esprit* (1950) el paper pioner que les obres d'artistes laics com Bloy van jugar en la renovació de la recerca del *sentit espiritual*. Juntament amb Charles Péguy o Paul Claudel, deia Lubac, Léon Bloy, malgrat la injustícia d'algunes de les seves crítiques o la temptació poètica que omplia les llacunes de la seva incompleta formació historiogràfica, hauria contribuït, per la seva condició mateixa d'artista, a enllaçar amb la tradició més autèntica de la lectura bíblica, des d'Orígenes i Cebrià de Cartago fins a Erasme o Joan Lluís Vives.

Un senyal de l'actualitat de la reflexió bloyana és l'esforç de Glaudes per situar l'orientació de les intuïcions fonamentals de l'autor de *Le Désespéré* (1887) en el marc de les categories principals dels estudis post-estructuralistes. Paradoxalment, el «reaccionari» Bloy, en gran mesura un mil·lenarista que resacralitza el buit deixat pel procés de secularització postil·lustrat, converteix l'Es-criptura en el camp d'acció semiòtica on es despleguen un seguit d'estratègies i tàctiques que han caracteritzat posteriorment la crítica antimetafísica de la modernitat, encara que cal reconèixer que els seus atacs s'adrecen en sentits diametralment oposats. Per tot això, no resulta gens estrany que Jorge Luis Borges convertís l'autor francès en un símbol especular d'una ortodòxia heterodoxa en el relat «El espejo de los enigmas», que va formar part del volum de relats *Otras inquisiciones* (1952).

El llibre de Glaudes desenvolupa la seva argumentació en quatre parts. En primer lloc, tracta la comprensió de la relació entre la Bíblia i la Història que Bloy sosté en la seva producció assagística i autobiogràfica. A continuació dedica dos blocs a il·lustrar el simbolisme literari i espiritual que impregna les seves ficcions, d'una banda en forma de novel·les i de l'altra en forma de relats. Finalment resumeix els diàlegs conflictius i aspres que estableix amb alguns dels seus principals interlocutors, com ara Joseph de Maistre, René Chateaubriand, Thomas Carlyle i el seu amic i pintor Henri de Groux, sense que hi tingui cabuda sorprenentment la petjada del seu mestre Barbey d'Aureville. Abans de cloure el volum amb una bibliografia fonamental, que inclou les referències precises de l'obra de

Léon Bloy, Glaudes ofereix un compendi de l'itinerari tant del llibre com de la figura que el protagonitza sota el títol de «Léon Bloy, entre deux solitudes».

Com es pot deduir, el recorregut que traça Glaudes recolza metodològicament en els criteris historiogràfics de la crítica literària. En realitat, l'esquelet de la seva recerca es construeix sobre la distinció aristotèlica entre *història* i *poesia*, la qual l'encoratja a establir els ponts *simbòlics* que uneixen l'una i l'altra en les obres de Bloy i que de fet la constitueixen en un sentit *transcendental*. Com Glaudes s'encarrega d'assenyalar en el pròleg, «à ses yeux [de Bloy], les faits historiques constituent le lexique d'un Texte divin qui n'est jamais qu'un prolongement de la Bible», de manera que les seves aproximacions, per més incongruents que semblin a primera vista, «font de l'histoire une sorte de fiction transcendente et l'appartenent à un roman divin» (pàg. 12-13). La indagació de Bloy unifica, doncs, la universalitat de la poesia, la xifra més alta de la qual és la Bíblia, i la particularitat de la història, regida pel símbol de la Caiguda, en una concepció hermenèutica global que persegueix el sentit definitiu i últim, escatològic, de la *realitat*. En conseqüència, essent alhora històrica i estètica, aquesta realitat només pot ser presentada en els termes formals i pragmàtics d'una *escriptura* total, la qual assetja, barreja i trenca els límits dels estils i dels gèneres literaris.

Aquest punt de partida permet entendre llavors l'organització de les quatre parts de l'assaig de Glaudes mitjançant un esquema de distribució binària que ha de tenir en compte indistintament qualsevol dels seus

dos pols fundacionals. La primera part, la qual conté el nucli teòric fonamental de tota l'exposició, planteja la dualitat inherent a la presa de posició antimoderna de Bloy mostrant la relació entre la Història i la Bíblia en les seves obres *no* fictionals per mitjà de la interpretació imaginària que fa de les principals fites periodològiques: l'Edat Mitjana, la Revolució, la Tercera República i la Gran Guerra. S'hi detecten i s'hi observen les preocupacions i les intuïcions bloyanes, polítiques i espirituals, mitjançant l'elecció i l'ús de gèneres historiogràfics com ara la biografia, el diarisme, la ressenya periodística o l'hagiografia. Joana d'Arc, Napoleó, la Verge de la Salette o l'Apocalipsi bèl·lic no encarnen només fets històrics, sinó que articulen figurativament un Text últim que excedeix, gràcies al poder amagat, gairebé sostret, de l'Esperit, la literalitat semiòtica de qualsevol de les seves referències. Allò real és llenguatge, sí, perquè la Paraula s'ha fet escriptura en qualsevol esdeveniment, el més elevat o el més ínfim, però mai no ha deixat de desplegar-se i continua fent-ho. D'aquí la base mil·lenarista que atribuïem suara al pensament de Bloy, ja que, en cada obra literària, «la Bible peut donc avoir des prolongements: c'est un texte inachevé, dont la composition sérielle –une succession de livres– laisse ouverte la possibilité d'un nouvel Évangile qui serait celui des temps eschatologiques» (pàg. 36).

La segona i la tercera part canvien del registre de la història al de la ficció. La narrativa continua sent el principi arquitectònic de la visió bloyana de l'existència humana, però el seu món novel·lístic es construeix d'una manera més intensa sobre

l'experimentació estilística i genèrica. En la primera part Glaudes havia anticipat l'eix d'aquesta interpretació ressaltant el paper de la premsa en l'organització textual de les entrades dels diaris de Bloy, d'una banda sota el principi d'una poètica de la citació, i d'altra banda sobre els contrastos antitètics –paradoxals, segons Glaudes– entre la burla i la grandesa. Aquesta articulació dels nivells estilístics i temàtics que caracteritzen la singularitat creadora de Bloy és posada a prova en *Le Désespéré*, la novel·la en clau que representaria el cim d'una literatura de la desesperació que, segons Glaudes, «est indissociable de cette thématique du travestissement, que souligne, au plan stylistique, l'impossible résorption du grotesque dans le sublime» (pàg. 174).

L'opció hermenèutica escollida per Glaudes el porta a insistir en les relacions hipertextuals, tot i que intenta també fer-se ressò dels principis compositius que regeixen el dinamisme pragmàtic de la imaginació de Bloy. Comptat i debatut, Glaudes treu el màxim rendiment de models com el de Gérard Genette o el de Jean-Marie Schaeffer, encara que es limita a tocar tangencialment la capacitat explicativa de la teoria de Mikhaïl Bakhtín sobre la novel·la. Això és evident en les seves anàlisis de la producció ficcional de Bloy, en la mesura que hi adverteix l'entrecruament de tot un seguit de gèneres, com ara la sàtira, la paràbola, la llegenda, l'anècdota i fins i tot el relat apològic, que la situa en el llinar on s'entrecruen les grans dominants semàntiques del patetisme, el didactisme i el riure. Mai en Bloy a l'humorisme li manca un to sarcàstic i furiós i a la visió de l'abjecció social un alè d'innocència i puresa irreductible,

tal com es manifesta d'una manera singular en el volum de relats de la guerra de 1870 *Sueur de sang* (1893), en el qual, segons Glaudes, es possible veure-hi tant una «farsa sacrílega» com una «*plasenterie transcendental*» (pàg. 230).

Així, en especial quan se seleccionen alguns relats de les *Histoires désobligeantes*, la perspiciàcia de Glaudes resplendeix en l'anàlisi estructural dels motius –alguns de tan fonamentals com el dels diners–, però s'hi troba a faltar una reflexió ulterior que permeti endinsar-se en la capacitat de l'estil de Bloy i en la seva força creadora per copsar *imaginàriament* les contradiccions socials i espirituals del *fin de siècle*. Més enllà del recurs a la paròdia i la sàtira com a procediments retòrics, un lector de Glaudes pot preguntar-se legítimament com Bloy les vivifica pragmàticament i no tan sols temàticament en l'horitzó de la literatura bíblica. A fi de ressaltar la naturalesa creadora i intersubjectiva d'aquesta relació textual, hauria estat convenient una anàlisi detallada de *La femme pauvre* (1897) que complementés la de *Le Désespéré* en el pla d'una economia *simbòlica* –i literària– de la salvació.

La quarta part serveix bàsicament per aclarir i matisar la fisionomia de la formació autodidacta de Léon Bloy, en relació amb els trets fonamentals que han guiat l'argumentació precedent de tot el llibre. La singularitat de la figura de Bloy emergeix d'un context romàntic en el qual el paper de la Història està associat a les forces visionàries de la Paraula poètica, a través d'uns símbols nuclears que s'arrelen a l'experiència decisiva de la Revolució i la desaparició d'un ordre tant social i polític

como estètic, el qual implica en l'obra de Bloy una dimensió sobrenatural sobre la qual es fonamenten les objeccions a Chateaubriand o Carlyle.

Pamfletari, solitari absolut, la imatge de Léon Bloy ha semblat associada a la d'un estrofolari anarquista escatològic. Desfent tòpics, l'obra de Pierre Glaudes aconsegueix presentar les seves paradoxes com l'expressió més radical d'un compromís ètic que fa de l'escriptura –i de la Bíblia com la seva figura màxima– el lloc simbòlic que assumeix i carrega sobre la seva esquena els paranys del nihilisme modern envers l'expectació d'una revelació *encara* absent.

Armando PEGO PUIGBÓ
SGR Filosofia i Cultura
Facultat de Filosofia
Universitat Ramon Llull